

Farkas Tamás
„A magyarországi családnév-változtatások kutatása 1867–1896” című
OTKA T 49095 sz. pályázat részletes zárójelentése

1. A témakör tudományterületi kapcsolatai és korábbi kutatástörténete. – A családnév-változtatások igen összetett kutatási területet jelent a névkutatásnak és más tudományterületeknek, elsősorban a nyelvészet, történettudomány, kisebbségkutatás és a jogtudomány számára. A rendszerváltás időszakában Magyarországon is fellendülő kutatását a következő sajátosságok jellemezték:

- a vizsgálatok általában nem a teljesség igényével készültek: rendszerint egy-egy település vagy kisebb földrajzi egység, szűkebb időszak, adott társadalmi csoport, illetve néhány kiemelt szempont elemzésére korlátozódtak;
- a vizsgálatok rendszerint kisebb méretű és nem elsődleges forrásanyagok feldolgozásán alapultak;
- a témakör kutatói alapvetően megmaradtak saját tudományterületük keretei között, az érdekelt tudományterületek között rendszerint szűk körűnek bizonyult az érintkezés.

A témakör első s mindmáig egyetlen monografikus feldolgozását Magyarországon Karády Viktor és Kozma István 2002-ben megjelent „Név és nemzet” című, társadalomtörténeti szemléletű kötete jelenti. Ettől függetlenül készült el 2001-ben a témakör első módszeres nyelvészeti-névtani szempontú feldolgozása Farkas Tamás doktori disszertációjaként, azaz kéziratként.

2. Az interdiszciplináris kutatócsoport megalakulása és célkitűzései. – A nyelvész-névkutató Juhász Dezső, Farkas Tamás, N. Fodor János és a történész Kozma István részvételével megalakult kutatócsoport alapvető célja a magyarországi hivatalos családnév-változtatások több szempontú, komplex és módszeres feldolgozása volt. A tervezett feladatok elvégzésére a továbbiakban elsősorban névtanos és nyelvész (valamint szociológus, jogász) képzettségű doktoranduszok, majd egyetemi hallgatók is csatlakoztak. A kutatócsoport alapvető célkitűzései a következők voltak:

- a kutatási célok egy pályázati cikluson túlra tekintő kutatási meghatározása;
- primér, mennyiségileg számottevő és a kitűzött keretek között teljes forrásanyag feltárása, összességében és részleteiben is vizsgálhatóvá tétele;
- az eddigi kutatások eredményeinek áttekintése; a témakör általános kérdéseinek és tágabb összefüggéseinek vizsgálata, kapcsolódási pontjainak feltárása;
- áttekintő, összegző igényű és résztanulmányok, esettanulmányok készítése;
- a témakör megjelenítése és erősítése a kutatásban elsősorban érdekelt magyarországi és nemzetközi tudományos szinten és közvélemény számára;
- a diszciplináris és multidiszciplináris elemzések mellett az interdiszciplinaritás, a sok szempontú és komplex szemlélet érvényesítése és erősítése.

A továbbiakban ennek az imént ismertetett helyzetből induló kutatási programnak a részleteit és eredményeit ismertetjük. Az egyes kapcsolódó tanulmányokra – az itteni szűkre szabott lehetőségek szerint – szerzőjük családnévvel és megjelenésük évével utalunk (olykor egyszerre többre is). A kutatócsoport pályázatban nevesített tagjainak munkái a beszámolóval együtt elkészített közleményjegyzékben megtalálhatók.

A korábban már közzétett eredményeket igyekszünk rövidebben összefoglalni. A kutatás utolsó szakaszában elért s így eddig nem közölt eredmények – így a kész adatbázis és az azt kezelő program, valamint a témakör kutatásából összeállított, egyelőre kézirat formájában elkészült kötet – esetében szükségszerűen valamivel részletesebb lesz a beszámoló.

3. A szakirodalom áttekintése. – Munkánk során módszeresen számba vettük a névváltoztatások eddigi magyarországi szakirodalmát. Összeállítottuk a témakör kutatásának bibliográfiáját, mely jelenleg 135 tételből áll, s a megjelenő újabb munkákkal a továbbiakban is folyamatosan bővíteni fogjuk. Elkészítettük a legfontosabb, illetve a teljesen vagy részben idegen nyelvű tanulmányok önálló, annotált bibliográfiáját is (Farkas 2008). Mindkettőt elérhetővé tettük egyelőre az interneten (<http://nevvaltoztatas.elte.hu>), s utóbbit eljuttattuk Edwin D. Lawson nagyszabású nemzetközi személynévtani bibliográfiája számára is, hogy következő internetes frissítésekor ennek anyaga is bekerüljön a gyűjteménybe. A témakör magyarországi kutatástörténetét önálló tanulmányban is áttekintettük (Kozma 2007). Emellett igyekeztünk tájékozódni a nemzetközi kutatások területén is, ehhez kapcsolódóan készült el a finn Paikkala nagyszabású monográfiájának Névtani Értesítőbeli ismertetése (Kovács 2006) is.

4. A számítógépes program elkészítése és az 1867–1896 közötti időszak anyagának rögzítése. – A kutatási programban tervezett forrásfeltárás a családnév-változtatások elsődleges és legteljesebb forrásanyagára: a névváltoztatási ügyiratok, illetve a hivatalos (kézírásos, majd nyomtatott) listák hasznosítására irányult. A feldolgozott időszak az 1867–1896 közötti „boldog békeidők” voltak, 16 788 engedélyezett névváltoztatási esettel. A magunknak megszabott időszak levéltári anyaga teljes, a névmagyarosítások felfutásának egy teljes korszakát öleli fel, kellő mennyiségű adatanyagot biztosít, s szisztematikusan még nem vizsgált időszakot jelent a témakör kutatásában. Célunk egy teljes adatbázis és sokoldalúan használható számítógépes program létrehozása volt. A szoftver és a kapcsolódó adatbázisok, valamint a részletes tartalmi és technikai leírás megtalálható a kutatócsoport honlapján (<http://nevvaltoztatas.elte.hu>).

A Microsoft .NET Framework alatt működő Nemo nevű szoftver a kutatócsoport sajátos igényei és tervei szerint, Kozma Bálint programozó közreműködésével egyedi munkaként készült el. A következő jellemzőkkel bír:

- magába foglalja a forrásfeltárásból származó primér adatok adatbázisát;
- alkalmas az adatokat értelmező (a társadalomtörténet, a nyelvészet és a névtan külön-külön és együttesen érvényesített szempontjai szerinti) kódolás elvégzésére és rögzítésére;
- a benne szereplő primér adatokat és az azokat értelmező kódolási információkat tetszőleges összetételben és különböző logikai kapcsolatok szerint képes rendezni; kellő gyorsasággal a legösszetettebb kérdésekre is pontos név- és adat sorokat vagy számszerű eredményeket szolgáltat; excel fájlok előállítására képes;
- későbbi módosítások és bővítések végrehajtására alkalmas.

A számítógépes programban az eredeti forrásokból kigyűjtött adatokat információelemenként, eredeti formájukban rögzítettük, forrásértékű, később tetszés szerint alakítható és elemezhető adatbázist hozva létre belőlük. Az adatrögzítést párhuzamosan többben végezték, az elkészült fájlokat később egyesítettük.

5. A számítógépes program hasznosíthatósága, az adatbázisok feldolgozásának lehetőségei. – A teljes adatbázis elkészültével válik lehetővé a benne szereplő teljes adatanyag módszeres, az előre megtervezett és programba épített szempontok szerinti értelmezése, további kódolása. Az elemzési szempontrendszer megtervezése és a programozás logikájának megfelelő megfogalmazása összetett, több körben pontosítandó feladatot jelentett. Különböző jellegű szempontokat különböző módokon kellett rendszerbe foglalni. Több esetben lehetővé kellett tenni a többszörös besorolást is, hogy a program az adott kódolt információkat külön-külön és együttesen is számításba vehesse. A kidolgozott szempontrendszer (és néhány, a később felmerülő szempontoknak fenntartott rubrika) szerint az egyes adatok vizsgálhatóvá, kódolhatóvá válnak, egymástól függetlenül is; a program különböző példányaiban rögzítendő kódolások később a többi példányba is importálhatók.

A kódolási feladatok egy része az adott névváltoztatási esethez kötődik (pl. a névváltoztatás indoka), többségük azonban adott információtípushoz (pl. a családnév nyelvi eredete, a megadott település földrajzi elhelyezkedése). A kódolást tehát többnyire nem az adott információ minden egyes előfordulásakor, hanem csupán egyszer kell elvégezni, ami időkímélő, a tévedések lehetőségét csökkentő és a hibásnak bizonyuló értelmezések későbbi javíthatóságát megkönnyítő eljárást jelent. A programban a felvett adatok számos típusa alkalmas a további értelmezésre. Elsősorban:

- a névváltoztató és családtagjai szociológiai háttere (nem, társadalmi csoport, születési és lakhely elhelyezkedése, településtípusa és mobilitásra utaló különbségei, életkor és korosztály);
- a régi családnév jellemzői (alapváltozata, nyelvi eredete, névhosszúság, névgyakoriság);
- az új családnév jellemzői (alapváltozata, nyelvi eredete, legkorábbi adata az anyagban, megléte vagy hiánya a történeti magyar családnévanyagban és a művelődéstörténeti értékű nevek körében, jelentéstani típusa, szerkezete, írásmódja, névhosszúság, névgyakoriság);
- az új név megválasztásának alapja (névváltoztatási esetenként).

A programba beépített kódolási lehetőségek különböző típusú és fontosságú elemzéseket tesznek lehetővé, azokból igény szerint lehet válogatni a későbbi elemzések során. A pályázat keretében megtervezett és elkészített Nemo nevű program így tehát az elkészült névváltoztatási adatbázis(ok) változatos elemzéseinek lehetőségét teremti meg a továbbiakra. A program tartalmát, használatát a hozzá készült leírás részletesebben is bemutatja. (A programmal és az adatbázisokkal együtt megtalálható a kutatócsoport honlapján.)

6. Elméleti alapvetések a témakör vizsgálatában. – A közvetlen adatfeltárás és elemezhetővé tételük mellett a családnév-változtatások tágabb, elméleti kérdésköreit is vizsgálat alá vontuk, melyek – vizsgálandó korszaktól, anyagtól függetlenül is – a téma megközelítésében alapvetőnek számítanak. Legfontosabb megállapításaink, illetve szempontjaink a következők voltak.

- A hivatalos családnév-változtatásokat egy négytényezős viszonyrendszerben írjuk le: a kérvényező és a közigazgatási szerv között lezajló interakcióként, melyet körülvesz és meghatároz a konkrét történelmi, társadalmi, nyelvi-kulturális, politikai, ideológiai közeg; a modell középpontjában pedig a családnév áll. A modell elemei önmagukban, saját hátterükkel és egymással való kölcsönhatásukban is vizsgálandók.

- A családnév-változtatást nyelven kívüli tényezők mozgatják, mozgatórugóját azonban a családnevekben is kereshetjük.
- A magyarországi családnévállományt az idegen eredetű, a történeti magyar és a névváltoztatással létrejött új névanyag együttesen alkotja; egyes részlegei azonban eltérő szempontok szerint is vizsgálándók.
- A témakör kutatásban a tudományterületeken belüli és azok közötti témák és szempontok egyaránt fontosak; a további lehetséges kutatási irányokra pedig „ablakokat kell nyitni”.

7. Áttekintő és részvizsgálatok, esettanulmányok. – Kutatásaink során a névváltoztatások több általános vonatkozását és némely szűkebb kérdéskörét tettük vizsgálatok tárgyává.

- Áttekintettük a témakör kutatásának főbb kérdéseit (Farkas 2008), s megértésének eszközeként rendszereztük a névváltoztatások megnevezésére az utóbbi két évszázad során használt terminológiát (Farkas 2007).
- Elkészült a családnév-változtatások jogtörténeti hátterének áttekintése, egyik hallgatói munkatársunk szakdolgozataként (Szabó 2006).
- A névváltoztatások összetett indokrendszerét a korábbiaknál módszeresebben írtuk le (Kozma 2007). A névmagyarosítások folyamatát a nyelvi nacionalizmus (Maitz–Farkas 2008), a nemzeti romantika és a múltidézés (Juhász 2005, 2007), a többségi és kisebbségi névhasználat (Farkas 2007), a nyelvi érintkezések (Farkas 2008), valamint a zsidóság sajátos helyzete és jellemzői szempontjából (Farkas 2008) is igyekeztünk értelmezni.
- A természetes keletkezésű történeti és a névváltoztatásokkal mesterségesen létrejött családnévanyag alapvető különbségeit számba vettük (Farkas 2008). A helynévrendszerek vizsgálatának Hoffmann-féle rendszertani leírását a történeti magyar családnévanyag leírásában is alkalmaztuk (N. Fodor 2007, 2008). Eredményeinket a számítógépes program elemző részének megtervezésében is hasznosítottuk.
- A névváltoztatások új névanyagát különböző nyelvi elemzési szinteket érintő, esettanulmányoszerű munkákban: egyes etimológiai-jelentéstani (N. Fodor 2007), jelentéstani (Juhász 2005, 2007), lexikai (Farkas 2007) és morfológiai szempontú (Juhász 2007) tanulmányokban elemeztük. Ezek során elsősorban a legújászerűbb családneveket jelentő s az adatbázisban is rögzített 19. századi névanyag elemzésére támaszkodtunk.

8. A témakör megjelenítése a hazai és a nemzetközi szintén. – Fontosnak tartottuk, hogy a témakör kutatásának lehetőségeit és eredményeit többféle tudományos szintén, fórumon, szakterületen, idegen nyelveken és külföldön is képviselhessük. A fentebb jelzett témák többségét reprezentatív magyar és nemzetközi konferenciákon mutattuk be. A VI. Nemzetközi Hungarológiai Kongresszuson (2006) és a VI. Magyar Névtudományi Konferencián (2007) kutatócsoportként vettünk részt, de egy-egy előadással szerepeltünk a XXII. és a XXIII. International Congress of Onomastic Sciences (2005, 2008; utóbbin két előadással), a XI. International Conference on Minority Languages (2007), a IV. International Symposium on Finno-Ugric Languages, Groningen (2007) és a 3. Nyelv–kultúra fórum (2007) programjában. A kutatócsoport munkájáról részletesen beszámolunk az Onomastica Uralica 6. kötetében, angol nyelven is. (Az előadások nagyobb része jelenleg megjelenés előtt áll.) Mindezek mellett töre-

kedtünk arra is, hogy a tudományos ismeretterjesztésben is megjelenítsük a témát (Farkas–Karády–Kozma–Lukácsi 2007, Farkas 2008).

Úgy tűnik, a névváltoztatások kérdése iránt más kutatókban is sikerült felébreszteni vagy megerősíteni az érdeklődést, ahogyan azt az alább részletezendő konferencia sikere és egyéb publikációs tevékenységek is jelzik. A kutatás részfeladataiba bekapcsolódott doktorandusz és egyetemi hallgatók egy része is – ahogyan az szándékunkban is állt egyébként – konferencia-előadásokkal, illetve publikációkkal is részt vettek a kutatócsoport szakmai tevékenységében. (Az ő közleményeik – a közleményjegyzék elkészítésének elvei szerint, mint a pályázatban nem nevesített résztvevő kutatóké - nem szerepelnek a kutatócsoport közleményjegyzékében.)

A későbbi kutatások számára és segítésére létrehoztuk a kutatócsoport honlapját, melynek jelenlegi változatában is többféle anyag (bibliográfia, beszámoló, tanulmány, konferenciaprogram, az elkészült adatbázisok, a Nemo program és leírása) elérhető (<http://nevvaltoztatas.elte.hu>).

9. „Névváltoztatás – társadalom – történelem. Családnév-változtatások – több szempontú megközelítésben”. – 2007. november 22–24. között Budapesten ezen a címen rendeztük meg a témakör első önálló, interdiszciplináris, háromnapos konferenciáját. Célunk volt, hogy vele teret és alkalmat teremtsünk a témakör vizsgálatában érdekelt számos tudományterület kutatóinak találkozására, ezzel segítve elő a minél szélesebb körű, integrált kutatások jövőjét. A konferencián huszonhét, egyaránt a meghirdetett témához szorosan kapcsolódó előadás hangzott el. A magyarországi és szomszédos országbeli kutatóhelyekről érkezett előadók a történettudomány ágait, a kisebbségkutatást, a nyelvészetet és névtant, irodalomtudományt, néprajzot, más nyelvi kultúrák kutatását, a jogtudomány és államigazgatás területét és szempontjait képviselve vettek részt a szakmai programban. A konferencián összesen mintegy száz fő fordult meg; köztük az ügyintézővel foglalkozó minisztériumi munkatársak is. A pályázatunkban résztvevő kutatók mellett több, a kapcsolódó munkákban részt vállalt doktorandusz hallgatónk tartott előadást. (A konferencia általános anyagai: programja, beszámolója és a konferenciakötet összefoglalója egyaránt elérhető a kutatócsoport honlapján.)

A konferencia előadásaiból összeállított kötetet megszerkesztettük. Tervezett címe: „Névváltoztatás – társadalom – történelem. A családnév-változtatások története időben, térben, társadalomban”. A lektorált, azaz két-két névtelen lektor véleménye alapján közlésre javasolt és tanulmánnyá írt huszonegy előadást angol nyelvű összefoglalókkal és szerzőik rövid életrajzával egészítettük ki, mellékletként csatolva a témakör kutatásának bibliográfiáját. Ezzel egy kifejezetten tematikus kötetet szándékoztunk összeállítani, amelynek megjelentetésére az OTKA Publikációs pályázatához szeretnénk majd fordulni. Ennek elnyerése esetén kerülhet sor a további, szükséges korrektúrák elvégzésére; a kötet kiadását az Osiris kiadó vállalná.

A kötet anyaga kéziratként nyilvánosan nem érhető el, de megtalálható és megtekinthető a <http://nevvaltoztatas.elte.hu/kotet> honlapcímen. Tekintve azonban, hogy ennek összeállításáról eddig nem közölt fontos eredményként kell beszámolnunk, itt is közöljük ennek tartalomjegyzékét.

I. A névváltoztatások általános kérdései (Hajdú Mihály: A névváltozások és névváltoztatások rendszere; – Karády Viktor: A névmagyarosítások társadalomtörténeti összefüggései; – Farkas Tamás: Szempontok, irányok, feladatok és lehetőségek a családnév-változtatások vizsgálatában; – Vörös Ferenc: Névváltoztatás és névhelyreállítás a ki-

sebbségi magyar névhasználat tükrében: terminológiai javaslat egy névtani jelenség megnevezésére)

II. Névváltoztatás a történelmi-ideológiai erőtérben (Maitz Péter: Névmagyarosítás és névideológia a dualizmus kori Magyarországon; – Juhász Dezső: Múltidézés és családnév-változtatás)

III. A családnév-változtatások csoportosajátos történetei (Bindorffer Györgyi: Etnoním, családnév, keresztnév: névhasználat és névválasztás a magyarországi németeknél; – Föglein Gizella: Névváltoztatás és agrárátalakulás a magyarországi németek kitelepítésének árnyékában [1945]; – Fenyves Katalin: Hirschlből Szarvady és Ábrahám fia, Jenő: a névválasztás mint akkulturációs stratégia; – Kozma István: Közeledés vagy az elkülönülés reprodukálása másként? A névmagyarosítással felvett családnevek csoportosajátos vonásai keresztények és zsidók körében [1897–1908]; – Mizser Lajos: A nyíregyházi tirpákok névváltoztatásai; – Nagy Imre Gábor: A közigazgatási tisztviselők névmagyarosítása Somogy és Baranya megyében [1933–1938])

IV. A családnév-változtatások helyi történetei (Fülöp László: Névváltozások és névváltoztatások Kaposvár környékén a 19. században; – Szilágyiné Kósa Anikó: Egy tömeges névváltoztatás története és tanulságai: Kislód, 1868; – Varga Józsefné Horváth Mária: Névváltoztatások Győrben a reformkorban és a 19. század második felében)

V. Névváltoztatás más országokban (Bence Erika: Szentelekytől Aaron Blummig: írói nevek a vajdasági magyar irodalomban; – Kozma Judit: Osztrák és magyar zsidók névváltoztatásai a hosszú 19. században; – Bányai Viktória: A „névhéberesítés” társadalomtörténeti és nyelvi vonatkozásai; – Fábíán Zsuzsanna: A vezetéknev-változtatás néhány olasz vonatkozásáról)

VI. A névváltoztatások képe az irodalomban (T. Somogyi Magda: Családnév-változtatás az írói névadásban; – Vácziné Takács Edit: A családnév-változtatás mint az írói névadás eszköze Vámos Miklós „Apák könyve” című regényében)

VII. A családnév-változtatások kutatásáról és kutatóiról (Farkas Tamás: A magyar családnév-változtatások szakirodalmának válogatott bibliográfiája [1872–2008]; – Kötetünk szerzői)

10. Nehézségek, problémák, változások a projekt végrehajtása során. – A több-éves pályázati idő a kutatás tervezhetőségét szükségszerűen is eleve megnehezíti. A részt vevő kutatókra előre nem számított feladatok és terhek is hárultak, az egyes részmunkákban feladatot vállaló doktorandusz hallgatók pedig végeztek, s legtöbbszörük (köztük a témakörből disszertációját tervező hallgatónk is) a munka, költözés, család, újszülött gyermek mellett teljesen kiestek a munkavégzők köréből, helyüket így másokkal kellett időközben pótolni. Többük azonban a témakör publikációinak sorát, s így – bár a közleményjegyzékben annak szabályai szerint munkáik nem tüntethetők fel – a pályázat tudományos teljesítményét is gazdagította.

Az induláskor tervezett munkafolyamatok bizonyos átütemezését szükségessé tette az is, hogy a tervezett számítógépes program a pályázati pénz késedelmes átutalása miatt az első évben nem készülhetett el, így az adatbázis építése s a program elkészítése is késéssel indulhatott el, és a fentebb említett tényezők miatt is a vártnál lassabban haladt. A pályázat futamideje alatt többször kértünk és kaptunk engedélyt költségmódosításra, ezek különböző hazai és nemzetközi konferenciákon való részvételünk lehetővé tételét szolgálták.

A pályázat harmadik évében határidő-módosítást kértünk. Ezzel lehetővé tettük azt is, hogy a történeti magyar családnévanyag (Kázmér Miklós történeti magyar

családnévszótárának) címszóanyagát is beépítsük a számítógépes programba; hogy a névváltoztatási konferencia várakozásainkat jócskán felülmúló számú előadásait lektoráltathassuk és kéziratban köteté szerkeszthessük; s hogy a pályázat keretein belül további fontos nemzetközi kongresszuson tarthassunk előadásokat, s további tanulmányokat adhassunk közre. (Többük megjelenésére még nem került sor.)

Mindezek mellett a témavezetőnek a témában írott doktori disszertációja rövidített, illetve újabb eredményekkel kiegészített változata a Nyelvtudományi Értekezések sorozatában 2009 folyamán fog megjelenni; a mű kéziratának elkészítése így ugyancsak erre a pályázati időszakra esett, korábban említett eredményeink mellé sorolódik.

11. A kutatások további lehetőségei. – A névváltoztatások kutatása mellett a pályázat során létrehozott adatbázis és az azt kezelő szoftver szélesebb körű tudományos (pl. egyéb társadalomtörténeti folyamatok, csoportosajátos utónévhasználat) vagy akár gyakorlati felhasználása (hivatalos ügyintézés, családfakutatás) a jövő feladata és lehetősége lesz. A teljes adatbázis módszeres feldolgozásával az egykori névváltoztatások gazdag összkepe válhat egyre inkább megrajzolhatóvá, amelyhez viszonyítva az egyes jelenségeket (pl. egyes települések névváltoztatásai) is jobban értelmezhetjük. Mindez azonban további tanulságokkal is járhat: a nyelvtudományban például az idegenmagyar nyelvi érintkezések szempontjából; a névkutatás számára a változó névízlés, a családnév-tipológiák vagy a névadási modellek és a mesterséges névadás egyéb típusainak vizsgálatára vonatkozóan.

A kutatócsoport tevékenysége más kutatásokhoz is szerencsésen csatlakozni látszik. A magyar történeti családnévanyag névvégmutató szótárát összeállító pályázat keretében létrehozott elektronikus címszóállományt beépítettük a Nemo anyagába, így a mesterséges névállományt a program azzal is össze tudja hasonlítani. Jelenleg szerveződik továbbá egy kutatási projekt, mely nemzetközi munkálatok keretében a magyarországi zsidó családnévanyag összegyűjtését célozza meg; ebben jól hasznosíthatóak lehetnek a névmagyarosítások kutatása során létrehozott adatbázisok és tapasztalatok.

A témakör kutatásában önmagában is számos további lehetőség található. A feldolgozott időszakot, a meglévő adatbázist is érdemes lenne tovább bővíteni: a 19. század elejéig visszamenőleg, illetve az 1896 utáni időszakra vonatkozóan.

A szándékaink szerint hosszabb távra előre tekintő kutatások adott pályázati ciklushoz kötődő szakasza lezárult. A munka folytatására a továbbiakban, ideális esetben egy későbbi pályázat keretében kerülhet majd sor.